

MUHASHO WA PFUNZO WA GAUTENG

MULINGO WA TSHITIFIKHEITI TSHA MATIRIKI

OCTOBER / NOVEMBER 2005
OKTOBER / NOVEMBER 2005

TSHIVENDA LUAMBO LWA U ENGEDZEDZA
GIREIDI YA NTHA
Bambiri La u Ranga

TSHIFHINGA: Awara 2

MARAGA: 80

PFESSESANI:

- Bambiri ili li na khethekanyo tharu dza A, B na C.
 - Fhindulani mbudziso dzothe.
 - Mbudziso dzothe dzi fhindulwe nga Tshivenda.
-

KHETHEKANYO YA A

THOLOKANYONDIVHO

MBUDZISO 1

Vhalani maffungo a tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi no do tevhela:

Vhakale a vho ngo zwifha vha tshi ri **kundwa tshinwe u wane tshinwe**. Mpho iteli dzi ya nga u fambana. Matodzi ndi musidzana we kha zwa pfunzo o vha o newa vhukuma. Ndi tshi ri musidzana ndi ro sokou amba vhunga makole awe o vha o no pada mahumi mararu.

Tshikoloni a hu na gireidi ye a i dovhobla u swika a tshi thaphudza pfunzo dzawe. Kilasini o vha a sa fhirwi. Thero dza Saintsi na Metse dzo vha dzi zwiliwa zwawe. Ho vha hu si na ane a nga farelela khae. Tshithu tsha vhudi ngae ndi uri o vha a si na mbilu mmbi. Khomba-de thovhela. O naka zwi sa vhudziswi. Muthu mutshena wa vhulapfu ho linganelaho. A tshi sea u bodea kha marama othe. A si muthu ane wa nga pfa vhatu vha tshi ri o vha kolela. O vha a tshi lingedza u thusa vhagudiswa vhanzhi vhe a vha a tshi dzhena na vho kilasini nthihi. Vhutshivha ha nowa i no vhulaya tshithu i si le zwo vha zwi zwithu zwawe.

Mvelele dza matirikidzi tshi bva o wana o bva nga naledzi kha thero thanu. O ya a gudela pfunzo dzawe dza nthu Yunivesithi ya Cape Town. O fhedza o gudela digiiri ya B. Com na onasi ya hone. O fhedza o vula feme yawe ya vhalavhelesi vha masheleni. Modoro we a vha a tshi tshimbila ngawo wo vha wo nakesa. Ndu yawe a thi tshaamba. Feme yawe yo vha i tshi dzihiwa sa dzinwedza madzina.

Ho vha hu si na tshithu tshe a vha a tshi tshi shaya. Bindu lawe lo vha li tshi khou shuma tshelede vhukuma. Ho vha hu na tshithu tshithihi tshe tsha vha tshi sa mu ededzi. O vha a si na muthu ane **a seisana nae**. Vhathannga vhe vha vha tshi lingedza u seisana nae zwo vha zwi sa yi thambo. Tshe a lingedza u la marambo a thoho nga thaidzo iyi phindulo ye ndi bva vhubvo. Tshi re hone tshi hone henefha hune thangana yawe ya murole a hu tshe na na nthihi i songo malwaho.

Vhabebi vhawe vho vha vha tshi vhc vhudzisa vha sa fhedzi. O vha a tshi vho vha na gonobva la u yo vha dalela nga u shavha enea.

Vhathannga ene o vha a sa vha pandeli lini, vho vha vha tshi **tou la hatsi vhudala**. Vho vha vha tshi ri u vhona zwine a vha na zwo vha dzhenwa nga dzhenuwu. Muthannga we a lingedza tshifhinga tsha u toda u swika nwaha ndi Matevhutevhu. Matodzi ene o vha a tshikhou ri o fa nga u wana. Zwo vha zwo naka hani zwi tshi thoma. Vhathu vhe vha vha tshi mu divha vho vha vha tshi vho ri Mudzimu o fhindula.

Mafhungo a Matevhutevhu mathina o vha e a vhungalatshane fhedzi. O vha e na musidzana wawe we a vha e na nwana nae nahone o no di thoma u bvisa tshelede ya lumalo. Mafhungo aya o vha e tshiphiri tshawe. Hayani ha hawe zwa Matodzi zwo vha zwi sa divhei naho o mu zwifhela a ri vhatu vha hawe vha ndilani ya u do dzudzanya mafhungo a u mala. Matodzi ene o vha o no vhudza vhabebi vhawe uri mafhungo awe o tshena ndi afha vhabebi vhawe vha tshi ita khumbelo ya uri vha toda u vhona uyu wa muthannga. Duvha lo do vheiwa le uyu wa muthannga a do da nga lo. A ho ngo vha na manwe duvha lila la swika.

Vhabebi vha Matodzi vho zwi takalela vhukuma. Vha humbela vhomazwale vhavho uri vha de u vha thusa u bika. Mafhungo o do khakhea musi Matevhutevhu a tshi dzhena nduni a vho divhana na munwe wa vhafumakadzi vha dzikhaladzi dza Matodzi. Zwo do wanala zwauri Matevhutevhu u na munwe musidzana ane a khou mu mala na hone u na nwana nae. Matevhutevhu a tshi vhudziswa u sokou kayakaya. Mafhungo aya a mbo di pfitoto.

- 1.1 Neani mafhungo aya thoho yo a teaho. (1)
- 1.2 Matodzi o vha e na minwaha mingana? (1)
- 1.3 Ndi nga mini munwali a tshi ri **ndi tshi musidzana ndi ro sokou amba?** (2)
- 1.4 Bulani zwithu zwivhili zwe Matodzi zwa vha zwi tshi mu anda. (2)
- 1.5 Matodzi o vha e muthu-de? Bulani zwina. (4)
- 1.6 Mvelele dzawe dza matiriki dzo tshimbila hani? (1)
- 1.7 O ya a gudela pfunzo dza nthu ngafhi na hone a gudela mini? (2)
- 1.8 O fhedza a shuma sa mini? (1)
- 1.9 Bulani zwithu zwiraru zwine zwa sumbedza uri o vha o pfuma. (3)
- 1.10 Ndi tshifhio tshithu tshithihi tshe tsha vha tshi tshi mu dina? (1)

- 1.11 Ndi ngani Matodzi o vha a sa takaleli o ya dalela vhabebi vhawe? (1)
- 1.12 Vhathannga vho vha vha tshi shavha mini kha Matodzi? (2)
- 1.13 Matevhutevhu ndi muthu-de? Tikedzani nga zwi bvaho mafhungoni. (3)
- 1.14 Vhabebi vha Matodzi vho vha vhe vhathu-de? Ndi ngani ni tshi ralo. (2)
- 1.15 Galatshane ndi muthu-de? (1)
- 1.16 Ndi dzifhio thero mbili dze a vha a tshi dzi konesa a tshe tshikoloni? (2)
- 1.17 Neani thalutshedzo dza mafurase o swifhadzawo. (3)
- 1.18 Ndi nga mini mafhungo a Matodzi na Matevhutevhu a songo tshimbila zwavhudi? (3)

GUMOFULU LA KHETHEKANYO YA A: [35]

KHETHEKANYO YA B

MANWELEDZO

MBUDZISO 2

Vhalani mafhungo a tevhelaho nga vhuronwane ni kone u nwala manweledzo a maipfi a mahumi mana:

Mafhungo a mutambo wa bola ya milenzhe vhukati ha Orlando Pirates na Kaizer Chiefs a hu na ane a funa u a tahela. Murubini na khonani yawe Musundwa na vhone a vho ngo tama u thirwa nga uyu mutambo. Mutambo uyo wo vha u khou tewa u farelwa Ellis Park Stadium.

Marubini na Musundwa vho bva hu tshe nga matsheloni vhunga vho vha vho no renga thikhithi dza u dzhena. Vho vha vha tshi khou teledza muduba wa vhathu wa u dzhena ngomu tshitediamu. Mimodoro yavho vho humbula uri ndi khwine vha tshi i sia vhatuwe nga dzithekhisi. Muhumbulo uyu ndi wone une vha u shumisa tshifhinga tshothe vha tshi ya hone tshitediamu u bva tshe vha vhone goloi dza vhanwe dzi tshi swa dze lore nga wone mulilo.

Mutambo wa ilo divha wo vha u muhulu. Hu hone dzo tangana mboho dza Afrika Tshipembe. Hu si na ine ya toda u fhenywa. Ilo divha mutambo wo fhela nga gumba nga ngeno na gumba nga ngei. Wo vha u tshi ri muthu wa lifha ilo divha. Mivhala ya zwiambaro iyone ya kilabu idzo mbili. Mvelelo dza mutambo uyu dzo takadza vhathannga avha vhunga munwe a tshi tikedza inwe munwe inwe.

(10)

GUMOFULU LA KHETHEKANYO YA B: [10]

KHETHEKANYO YA C

LUAMBO

MBUDZISO 3

Vhalani maffungo a tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi no do tevhela:

Mudededzi o dzhena kilasirumuni o fara tshoko. A thoma a phumula desike yawe a kona u funza. A ruma mugudiswa u ri a ye u mu kela madi nga ngilasi uri a kone u nwa philisi dza thoho.

- 3.1 Bulani madzina masikwa mavhili a re maffungoni aya ni dovhe ni sumbedze uri a bva kha maipfi afhio? (2)
- 3.2 Maffungoni e na vhala hu na madzina o tou pambiwaho. Ri neeni madzina matanu o tou pambiwaho Tsumbo: Tshidulo – Stoel – Afrikaans. (5)
- 3.3 Shumisani thangi **lu-** na **ku-** u tukufhadza madzina a tevhelaho e maffungoni a pfalaho.
- 3.3.1 Mudededzi. (1)
- 3.3.2 Thoho. (1)
- 3.4 Tumani mutshila wa –kadzi kha dzina **mudededzi** ni dovhe ni li shumise li fhungoni li pfalaho. (1)
- [10]**

MBUDZISO 4

Vhalani maffungo a tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso dzine dza do tevhela:

Mukegulu vho nea Maemu khuhu ya phambo a i vhofha mlenzhe nga thambo. Khuhu yo la thanga dza bvani dza u gobela. Maemu o la matanari a sia vhuswa fhedzi. Kholomo dza mukegulu dzo thukhula darata ya danga.

- 4.1 Neani mabulazwithihi a maipfi a tevhelaho no a shumisa e maffungoni:
- 4.1.1 Bvani.
- 4.1.2 Matanari.
- 4.1.3 Thukhula. 3 x 1 = (3)
- 4.2 Nwalani maffambanyi maipfi a tevhelaho no a shumisa e maffungoni:
- 4.2.1 Phambo.
- 4.2.2 Gobela.
- 4.2.3 Nea.
- 4.2.4 Vhofha. 4 x 1 = (4)
- 4.3 Shumisani ipfi 'thanga' nga ndila tharu dzo fhambanaho na zwe la shumiswa zwone fhungoni li re afho nth. 3 x 1 = (3)

[10]

Vulani phanda

MBUDZISO 5

Vhalani maffungo a tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi no do tevhela.

Masindi u dzula Guyuni. Kholomo dza hawe dzi khou fula thavhani. Ene u dzhena tshikolo Tshivhilwi.

- 5.1 Bulani mabulafhethu MARARU oshumiswaho fhungoni ilo. 3 x 1 = (3)
- 5.2 Shumisani ipfi dzula sa litikedzi fhungoni li pfallaho. (1)
- 5.3 Shandulani maffungo e na vhala a vhe kha khanedza. 3 x 1 = (3)
- 5.4 Neani lisumbavhune lo shumiswaho maffungoni ayo. (1)
- 5.5 Vhumbani fhungo nga linwe na linwe la maidioma a tevhelaho:
- 5.5.1 U la thoho ya khanga.
- 5.5.2 U luma ndevhe.
- 5.5.3 U vha na hanwani.
- 5.5.4 U bva nga litswu.
- 5.5.5 U vha na mulenzhe. 5 x 1 = (5)
- 5.6 Neani mabulazwithihi a mirero i tevhelaho.
- 5.6.1 Tshiitamune a tshi vhavhi.
- 5.6.2 Muri u vhavhaho u bva tsindeni. 2 x 1 = (2)

[15]

GUMOFULU LA KHETHEKANYO YA C: [35]

GUMOFULU: 80